

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt: 6, Sayı: 1, 2017
Sayfa: 343-367

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[10-03-2017] – [20-03-2017]

Sınıf Öğretmenlerinin Perspektifinden Değerler Eğitiminin İncelenmesi: Erzurum Örneği

Zeynep BAŞCI NAMLI

Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi K. Karabekir Eğitim Fakültesi
Asst.Prof. Ataturk University K.Karabekir Faculty of Education
zeynepbasci@hotmail.com

Öz

Araştırmanın amacı, değerler eğitiminin çeşitli boyutlar açısından, öğretmen görüşlerine göre belirlenmesidir. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına uygun olarak 27 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin değeri; toplumda düzeni sağlayan ve toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları, ahlaki kurallar, gelenek, örf-adet ve kültürel özellikler olarak tanımladıkları; öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerlerin; dürüstlük, saygı ve sorumluluk, vatan ve millet sevgisi, çalışkanlık değerleri olduğu; değerlerin kazandırılmasında en etkili unsurun aile olduğu; değerlerin kazandırılmasında yaşanan problemlerin başında aileden kaynaklanan sorunların geldiği; değerlerin kazandırılmasında en çok tercih edilen etkinliğin drama, değerlerle ilgili hikâyeler anlatma ve örnek olaylardan yararlanma olduğu belirtilmiştir. Ayrıca etkili bir değer eğitimi için, öğretmenlere değerler eğitimine ilişkin nitelikli seminerlerin verilmesi, ailelerin bilinçlendirilmesi için seminerlerin düzenlenmesi ve değer eğitimine ilişkin ayrı bir dersin olması önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Örtük program, Ahlak eğitimi, Karakter eğitimi.

Examining Values Education from the Perspective of Class Teachers: Sample of Erzurum

Abstract

The aim of the research is to determine values education in terms of various dimensions according to teacher opinions. In accordance with the case study of qualitative research designs, 27 class teachers were interviewed. As a result of the interviews, the values of the teachers; They define the behavior patterns, ethical rules, customs, traditions, customs and cultural characteristics that are provided by society and approved by society; The most important values that should be given to the students; Honesty, respect and responsibility; The most effective element in gaining value is the family; Problems arising from the family come from the problems that are experienced in gaining the values; It is stated that drama is the most preferred activity for gaining values. In addition, for effective value education, it is suggested that teachers give quality seminars on value education.

Keywords: Value, Value Education, Implicit Curriculum, Ethics Education, Character Education.

Giriş

Eğitim, insanın doğumundan ölümüne kadar süren ve yaşamın içinde yer alan sosyal bir süreçtir. Akyüz (2004)'e göre bu süreç, bireyin bilişsel, duyuşsal ve sosyal yeteneklerinin, belirlenen hedefler doğrultusunda geliştirilmesi ve bireye yeni bilgiler, beceriler ve davranışlar kazandırılması için kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan çalışmalar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Eğitim hem toplum, hem de birey içindir. Toplumda yaşanan hızlı değişikliklerden dolayı eğitiminin işlevleri de hızla değişmek zorundadır. Eğitim, toplumsal işlevi ile öğrencileri toplum içinde eğitmelidir. Bu, öğrencileri bir bütün olarak (zihinsel, sosyal, psikolojik, ahlaki, duygusal) eğitmek anlamına gelir. Eğer eğitim sadece bilişsel olursa işlevini yerine getiremez ve eksik kalır (Bacanlı, 2006). Bu açıdan, eğitimden beklenen, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanında, toplumun yaşamasını ve kalkınmasını devam ettirebilecek, hızla değişen dünyaya uyum sağlayabilecek, çevresinde istenen değişiklikleri yapabilecek bireylerin yetişmesidir (Ada ve Ünal, 2000). Ayrıca eğitim, kültürün temel değerlerini gerçekleştirecek, çağdaş dünyanın temelinde bulunan toplumsal ve ekonomik güçlerle uyum sağlayacak yeni bir toplumsal düzenin oluşturulmasını üstlenmelidir (Arslan, 1999). Bu noktada, eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler bireyin karakterini geliştirir. Karakteri gelişen, bilgi ve beceri ile donatılmış birey ise toplumsal yapı üzerinde olumlu değişimler meydana getirir (Akbaş, 2004). İnsanın ve dolayısıyla toplumun yetiştirilmesi süreci olarak ifade edilen eğitim bu işleviyle gelecek kuşaklara değer aktarımının yapıldığı süreçtir (Sarı, 2005).

Değerler bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. İnsanların bir arada yaşayabilmeleri için bir takım değerlere sahip olmaları gerekir. Birey, sahip olduğu değerler sayesinde sosyal yaşamını biçimlendirir, diğer insanlar arasında varlığını gösterebilir. Kendinde bulunan değerler aracılığıyla, bulunduğu toplumdaki veya gruptaki diğer bireylerin davranışlarını yorumlayabilir veya tahmin edebilir (Dökmen, 2000). Bununla birlikte, insanların sahip olduğu tutum ve davranışların belirlenip yönlendirilmesi konusunda da değerler önemli bir fonksiyona sahiptir (Kulaksızoğlu ve Dilmaç, 2000). Toplum ve bireyleri ayakta tutan dinamiklerden biri olarak değerler, toplumun en güçlü sosyal kontrol aracıdır. Bu açıdan, toplum kendini diğer toplumlardan farklılaştıran değerlerini ya da değerler sistemini yitirmemelidir (Avcı, 2007).

Değer, objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve bunun gibi yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade eder (Halstead ve Taylor, 2000). Tezcan (1997) ise; değerlerin, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler olduğunu ifade etmiştir. Sosyolojik anlamda değer ise, "bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için

üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç ve çıkarını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaksal ilke ya da inançlardır” (Kızılçelik ve Erjem, 1996). Bu bağlamda değer eğitimi ailede başlayan ardından toplum ve eğitim kurumlarını içine alan bir süreçtir. Eğitim kurumları, bireylere yaşadıkları toplumun değerlerini aktararak toplumsallaşmalarını sağlarlar (Güngör, 1998). İnsani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun temel amaçları arasındadır (Ekşi, 2003). Okul, iyi vatandaşlar yetiştirmek ve bu yolla toplumun devamlılığını sağlamak için bireylere, toplumun ve insanlığın benimsediği değerleri kazandırmada etkili bir kurumdur. Bu açıdan okullarda çeşitli dersler ve ders dışı programlarla etkili değer eğitimi gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Eğitimin amaçları düşünüldüğünde; bu amaçlardan belki de en önemlisi toplumun değer yargılarını bir sonraki nesle aktarmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için değerler doğrudan veya dolaylı olarak eğitimin içinde, özellikle hazırlanan programlarla açık veya kapalı bir şekilde verilmiştir (Akbaba Altun, 2003). Değerlerin kazandırılmasında program yanında programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin önemli görev ve sorumlulukları vardır. Bu açıdan, öğretmenlerin değer eğitimine ilişkin görüşlerinin neler olduğu, belirlenmelidir. Böylece, değer eğitiminin bütüncül bir bakış açısıyla, etkili ve eksik yönleriyle ortaya çıkarılması sağlanabilir. Değer eğitiminin, daha etkili duruma getirilmesi konusunda yapılması gerekenler belirlenerek uygulamaya dönük çıkarımlarda bulunulabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile değerler eğitiminin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında çalışmaya ışık tutan aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Öğretmenlerin;

- 1.Değer kavramının anlamına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 2.Öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değer/değerlerin neler olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 3.Değer eğitiminde etkili olan unsurlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- 4.Değer eğitiminde yaşanan problemlere ilişkin görüşleri nelerdir?
- 5.Değer eğitiminde öğretmenlere düşen görev ve sorumlulukların neler olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
- 6.Değerlerin kazandırılmasında en çok tercih ettikleri etkinliklere ilişkin görüşleri nelerdir?
- 7.Etkili bir değer eğitimi için önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği, bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılmasıdır. Yani, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır. Bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, bir olaya ilişkin olası açıklamaları getirmek ve bir olayı değerlendirmek amacıyla da kullanılmaktadır (Gall, Borg ve Gall, 1996).

Çalışma Grubu

Görüşmeye katılan öğretmenler amaçlı örnekleme yöntemlerinden, maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre maksimum çeşitlilik örneklemesinin seçilmesinin amacı, çalışılan grup içerisinde küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme araştırılan problemi destekleyebilecek öğretmenlerin çeşitliliğini maksimum düzeyde yansıtmaktır. Bu amaç çerçevesinde, araştırma farklı cinsiyet, mesleki deneyim, mezuniyet durumu, lisansüstü eğitim durumu ve görüşmeye gönüllü katılma çeşitlilikleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Erzurum ili merkezinde görev yapan 27 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasında, durum çalışması doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırılan durumla ilgili farklı kişilerin farklı bakış açıları, algılarına ve deneyimlerini derinlemesine incelemek amacıyla sınıf öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla, öğretmenlerin görüşlerini almak için "değer eğitimi yarı yapılandırılmış görüşme formu" kullanılmıştır.

Görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008)'e göre, betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla, doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir.

Görüşme yapılan kişilerin kimliklerinin gizli tutulması için (Ö1, Ö2, Ö3.....) şeklinde kodlamalar yapılmıştır. Kodlamalar, herhangi bir özelliğe göre değil, görüşme sırası göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Görüşme yapılan sınıf öğretmenlerine yönelik kişisel bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yapılan Sınıf Öğretmenlerine Yönelik Olgusal Veriler

Kod ve cinsiyet	Mesleki deneyim	Mezuniyet durumu	Lisansüstü eğitim durumu
Ö1 Erkek	12 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	-
Ö2 Kadın	9 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	-
Ö3 Kadın	10 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	-
Ö4 Erkek	8 yıl	Fen Fak.- Fizik Bölümü	-
Ö5 Erkek	35 yıl	Eğitim Enstitüsü	-
Ö6 Erkek	24 yıl	Eğitim Yüksek Okulu	-
Ö7 Erkek	5 yıl	Edebiyat Fak.- Sanat Tarihi Böl.	-
Ö8 Kadın	9 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	Yüksek Lisans- Sınıf Öğretmenliği
Ö9 Erkek	35 yıl	Eğitim Enstitüsü	-
Ö10 Kadın	5 yıl	Eğitim Fak.-Tarih Öğretmenliği	Doktora-Tarih Öğretmenliği
Ö11 Erkek	10 yıl	Eğitim Fak.- Sınıf Öğretmenliği	-
Ö12 Erkek	16 yıl	Eğitim Fak.- Sınıf Öğretmenliği	-
Ö13 Erkek	13 yıl	Eğitim Fak.- Felsefe Öğretmenliği	-
Ö14 Erkek	10 yıl	Eğitim Fak.- Sınıf Öğretmenliği	-
Ö15 Erkek	25 yıl	Eğitim Fak.- Coğrafya Öğretmenliği	-

Ö16 Kadın	13 yıl	Eğitim Fak.- Kimya Öğr.	-
Ö17 Kadın	13 yıl	Ziraat Fak.- Tarla Bitkileri	-
Ö18 Kadın	9 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	-
Ö19 Kadın	10 yıl	Fen Fak.- Tarih Bölümü.	-
Ö20 Kadın	21 yıl	Eğitim Yüksek Okulu	-
Ö21 Kadın	11 yıl	Fen Fak.- Kimya Bölümü	Doktora-Kimya Bölümü
Ö22 Kadın	8 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	Yüksek Lisans-Sınıf Öğretmenliği
Ö23 Kadın	2 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	Yüksek Lisans-Sınıf Öğretmenliği
Ö24 Erkek	9 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	-
Ö25 Kadın	9 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	Yüksek Lisans-Tarih Öğretmenliği
Ö26 Erkek	12 yıl	Eğitim Fak.-Sınıf Öğretmenliği	Doktora- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Ö27 Erkek	5 yıl	Edebiyat Fak.- Sanat Tarihi Böl.	-

Bulgular

Bu bölümde, araştırma soruları paralelinde yapılan nitel analizler sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

1. Öğretmenlerin Değer Kavramına Yönelik Algularına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, öğretmenlere yöneltilen “Değer kavramı hakkında neler söyleyebilirsiniz? sorusuna yönelik, öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 2’de gösterilmiştir. Verilerin analizinde

frekans olarak öğretmen sayısı alınmış olup, "f" kodlara ait frekansı ifade etmektedir.

Tablo 2.

Değer Kavramının Anlamına İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kategori/tema	f
Değer Kavramı	Toplumsal düzeni sağlayan unsurlar	7
	Toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları	5
	Ahlaki kurallar	5
	Hayata anlam katan ve önem verilen her şey	4
	Örf-adet, gelenek ve kültür	3
	Davranışları yönlendirmede etkili olan unsurlar	3

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde değer kavramının çeşitli şekillerde algılandığı görülmektedir. Katılımcıların ifade ettikleri tanımlara ilişkin dikkat çeken görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Toplumsal düzeni sağlayan unsurlar:

"... İyinin ve kötünün, doğrunun ve yanlışın ayırt edilebilmesinde, insanların daha güzel bir toplumda yaşayabilmeleri için değerler gereklidir..." [Ö4E].

Ahlaki kurallar:

"... Değer ve ahlak her ikisi de iyi olanı ister. Yardımseverlik bir değerdir. Aynı zamanda, yardımsever bir insan ahlaklı olarak nitelendirilir. Çalışkanlık bir değerdir. Ahlaklı insanın özelliklerinden biri de çalışkan olmasıdır. Bu yüzden, değer aslında ahlaki kurallardır..." [Ö8K].

Hayata anlam katan ve önem verilen her şey:

"Değer insanın hayatına anlam katar. İnsanlığın bir parçasıdır aslında. İnsan olmanın gereğidir. İnsanlıkla var olan bir gerçekliktir. Bizi biz yapan insanlığımızı ortaya koyan çok sayıda değer var ve insan bu değerlere göre bir yaşam sürdürdüğünde hayatından lezzet alır. Hayat daha anlamlı bir hale gelmiş olur" [Ö19K].

Örf-adet, gelenek, kültür:

“Değer, bireyin çevresinden gördüğü ve benimsediği örf-adet ve geleneklerden oluşan bir bütündür” [Ö12E].

“... Değer kültürün oluşturduğu maddi manevi unsurların bir araya gelmesidir...” [Ö23K].

Davranışları yönlendirmede etkili olan unsurlar:

“... Değerler, bireyin davranışlarına yön verirler. Herhangi bir durumla karşılaşan kişinin ne yapması gerektiğini, sahip olduğu, benimsediği değerler belirler. Değerler bireye adeta yol göstericidir...” [Ö17K].

2.Öğretmen görüşlerine göre öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değer/değerlerin neler olduğuna ilişkin bulgular

Bu bölümde öğretmenlere yöneltilen “Öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değer/değerler nelerdir? Neden?” sorusuna yönelik, öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3.

Öğrencilere Kazandırılması Gereken En Önemli Değer/Değerlerin Neler Olduğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategori/tema	f
Dürüstlük	9
Saygı	8
Sorumluluk	6
Sevgi	5
Önemli değer/değerler	
Vatan millet sevgisi	5
Çalışkanlık	5
Doğal çevreye duyarlılık	5
Estetik	4
Ahlaki değerler	4

Dayanışma	3
Paylaşım	2
Hoşgörü	2
Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı	2
Tarihsel mirasa duyarlılık	2
Adil olma	2
Akademik dürüstlük	1
Öz disiplin	1

*Her öğretmen birden fazla kategori/temaya ifade belirttiği için kaynak toplamı katılımcı sayısından fazladır. (Diğer tablolar içinde geçerlidir)

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, kazandırılması gereken farklı değerlerin olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre, öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değer en yüksek frekansla (f=9) **dürüstlük** olduğu, ardından **saygı** (f=8), **sorumluluk** (f=6) olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber, **akademik dürüstlük** ve **öz disiplin** değerlerinin (f=1) ise en düşük frekansa sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin ifadelerine ilişkin dikkat çeken görüşler aşağıda belirtilmiştir:

Dürüstlük:

“... Öğrenciye kazandırılması gereken en önemli değer dürüstlük olduğunu düşünüyorum. Özellikle günümüzde dürüstlük, büyük bir eksiklik. Kimse birbirine karşı dürüst değil, dürüst insanların sayısı gittikçe azalıyor. Bu yüzden de birbirimize olan güveni de kaybettik. Eskiden insanların ağızından çıkan teminattı. Bu açıdan ailede ve okullarda dürüst insan yetiştirmeliyiz...” [Ö15E].

Saygı:

“Eğer insan birbirine saygı duyuyorsa sever, doğayı, hayvanları sever. Karşısındakine saygı duyan ona zarar vermez. Saygı, sevgiyi doğurur. Bütün değerler, saygı değeri üzerine konulur. Saygının olduğu yerde insanlar tartışır ama birbirlerine saygı duyarak tartışırlar, paylaşırlar, dürüst davranırlar, düşüncelerini rahatça ifade ederler” [Ö26E].

Sorumluluk:

“Hızla gelişen dünyada sorumluluk sahibi bireylere gittikçe ihtiyaç duyulmaktadır. Hem evde hem de okulda bu bilinci öğrencilerimize vermeliyiz. Aile çocuğa sorumluluklar vermediği takdirde, çocuk sorumluluk almakta problem yaşıyor verilen görevleri zamanında yerine getirmiyor” [Ö22K].

Akademik dürüstlük:

“... Akademik dürüstlük, kazandırılması gereken önemli bir değer. Özellikle yeni programda öğrencilere çok sayıda proje, performans ödevleri veriyoruz. Birçok kaynaktan yararlanıyorlar. Ancak yararlandıkları kaynakların neler olduğu bilinmiyor. Öğrencilerimize kaynakları nasıl kullanacakları, kaynakça oluşturmanın nasıl yapılacağını küçük sınıflardan itibaren verirsek çocuk başkasına ait olan bir bilgiyi nasıl aktaracağını öğrenmiş olacaktır. Bu da bilgiye verilen değeri artıracaktır” [Ö26E].

3.Öğretmen görüşlerine göre değer eğitiminde etkili olan unsurların neler olduğuna ilişkin bulgular

Bu bölümde öğretmenlere yöneltilen “Değer eğitiminde etkili olan unsurlar nelerdir? Neden?” sorusuna yönelik öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4.

Değer Eğitiminde Etkili Olan Unsurların Neler Olduğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategori/tema	f
Aile	25
Sosyal çevre	22
Değer eğitiminde etkili olan unsurlar	
Yazılı ve görsel medya	18
Öğretmen	12
Okul ortamı	7
Öğrencinin kişisel özellikleri	4
Örtük program	1

Öğretmenlerin değerlerin kazandırılmasında etkili olan unsurların neler olduğuna ilişkin verdikleri cevaplarda en yüksek frekansla (f=22) **aile** olduğu; onu **sosyal çevrenin** (f=22), **yazılı ve görsel medyanın** (f=18) takip ettiği görülmektedir. En az frekansa sahip olan unsurun ise kavram olarak öğretmenler tarafından çok az bilinen **örtük program** olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin ifadelerine ilişkin dikkat çeken görüşler aşağıda belirtilmiştir:

Aile:

“Bireyin ilk eğitimi ailede başlıyor. Ailesini kendine model aldığı için, ailesinden gördüklerini yapıyor ve ailenin doğrularıyla yanlışlarıyla büyümeye başlıyor. Aile içindeki bütün olumlu ve olumsuz durumlar bireyin davranışlarının, düşüncelerinin şekillenmesini sağlıyor. Ailenin sahip olduğu benimsediği değerler, çocuğunda değerleri oluyor” [Ö6E].

Sosyal çevre:

“... Çok önemli bir unsur. Birey sosyal çevresinde kabul görmek istiyor. Sosyal çevresinde kabul gördüğü değerleri daha çabuk benimsiyor ve pekiştiriyor. Sosyal çevredeki değerler, ailenin ve okulun verdiği değerlere baskın gelebiliyor” [Ö27K].

Yazılı ve görsel medya:

“...Medyanın olumlu etkisi az olmakla birlikte daha çok olumsuz etkiye sahip. Çocuklar yanlış modellerin örnek olarak sunulduğu kişilerden, karakterlerden doğrudan etkileniyorlar. Televizyon programları, insanların ihtiyaçlarına göre değil, reyting uğruna yapılıyor. Programların eğitim ve toplumsal sorumluluk anlamında yapılmaması olumsuz bir etkiye sahip oluyor.” [Ö1E].

Öğretmen:

“... Değer eğitimi çok yönlü bir eğitimidir. Okul ortamındaki bu eğitimi doğru bir şekilde koordine edecek, yönlendirecek olan kişi ise öğretmendir. Değerlerin kazandırılmasında öğretmen davranışlarıyla örnek olan, sınıf ortamını düzenleyen, aile ile iletişim kurarak değerlerin davranışa dönüşmesinde çok büyük bir etkiye sahip kişidir” [Ö19K].

Örtük program:

“... Değerlerin kazandırılmasını öğretim programlarıyla sınırlandırmamak gerekir. Öğrenciye dolaylı olarak öğrettiğimiz okul ortamında yazı olarak belirlemediğimiz ama okul iklimini etkileyen, öğrencilerin değer kazanımında örtük program etkilidir” [Ö20K].

4.Öğretmen görüşlerine göre değer eğitiminde yaşanan problemlerin neler olduğuna ilişkin bulgular

Bu bölümde, öğretmenlere yöneltilen “Değer eğitiminde ne tür problemlerle karşılaşılıyorsunuz? Neden? Bu problemler için çözüm önerileriniz var mı? varsa nelerdir? sorusuna yönelik öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5.

Öğretmen Görüşlerine Göre Değer Eğitiminde Yaşanan Problemlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategori/tema	f
Aileden kaynaklanan sorunlar	
Ailenin ilgisizliği	6
Ailenin bilinçsizliği	3
Ailenin sosyoekonomik düzeyi	5
Ailenin sosyokültürel düzeyi	4
Ailenin aşırı ilgisi	1
Ailenin okula karşı olumsuz tutumu	2
Okul aile işbirliğinin yetersizliği	6
Okulda verilen değerlerin ailede verilen değerlerle çatışması	10
Okulda verilen değerlerin sosyal çevrede pekiştirilmemesi	7
Fiziki şartların ve donanımın yetersizliği	6
Medyanın olumsuz etkileri	5
Öğretmenlerin değer eğitimindeki yetersizliği	5
Ders kitapları ve çalışma kitaplarının yetersizliği	4
Değer eğitimine yeterli zamanın ayrılmayışı	3
Kaynak kitaplar ve materyallerin yetersizliği	3

Değer eğitiminde yaşanan problemler

Değer eğitiminde karşılaşılan problemlere ilişkin farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. Bu görüşler arasında **aileden kaynaklanan problemler** (f=27) en yüksek frekansa sahiptir. Aileden kaynaklanan problemler çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte, **okulda verilen değerlerin ailede verilen değerlerle çatışması** (f=10) belirtilen görüşler arasındadır. Bu doğrultuda, öğretmenlerin ifadelerine ilişkin dikkat çeken görüşler aşağıda belirtilmiştir:

Aileden kaynaklanan sorunlar:

“Değer eğitiminde aile, işin merkezinde ancak velilerimizin çoğu eğitimsiz. Problemler öğrencilerin aileleri hiç okula gelmiyorlar. İlgisiz davranıyorlar. Eti senin kemiği senin anlayışı halen geçerliliğini koruyor. Her şey okuldan, öğretmenden bekleniyor. Okul aile işbirliğini sağlamak çok zor” [Ö6E].

“...Çocuğun ailesinde gördüğü yanlışları düzeltmek çok zor. Aileyle örtüşmeyen değer kalıcı olamıyor. Okulda veriyoruz kazanıyor ancak sürekliliğini göremiyoruz. Kaşıkla verdiklerimiz kepçeyle boşaltılıyor...” [Ö11E].

“Okuldan çıkan çocuk kendini sokağa atıyor. Özellikle göç alan bölgelerde, alt sosyoekonomik çevrelerde sorunlar çok. Çocuk sokakta mendil satıyor, boyacılık yapıyor. Aileler, çocuğun nasıl yetiştiğini önemsemiyor” [Ö19K].

5.Öğretmen görüşlerine göre değer eğitiminde öğretmenlere düşen görev ve sorumlulukların neler olduğuna ilişkin bulgular

Bu bölümde, öğretmenlere yöneltilen “Değer eğitiminde öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar nelerdir?” sorusuna yönelik öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Değer Eğitiminde Öğretmenlere Düşen Görev ve Sorumluluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kategori/tema	f
	Model olma	21
	Öğretme-öğrenme sürecini yönetme	18
Değer eğitiminde öğretmene düşen görev ve sorumluluklar	Aile ile işbirliği	16
	Okul idaresi ve diğer öğretmenlerle işbirliği	8
	Öğrenciyle iletişim ve rehberlik	9
	Takip ve süreklilik	5

Diğer derslerle işbirliği	2
Gözlem	2

Öğretmenlerin görüşlerine göre, değer eğitiminde öğretmenlerin görev ve sorumlulukları yedi farklı kategoriden oluşmaktadır. Bu kategorilerden eğitim-öğretim sürecinde **öğretmenin davranışlarıyla sözleriyle model olması** (f=21) en önemli görevlerinden biri olarak ifade edilmiştir. Bunun yanısıra, öğretmenin **öğretme-öğrenme sürecini yönetmesi** (f=18), **aile ile işbirliği** (f=16) de öğretmenin görev ve sorumlulukları arasında belirtilmiştir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin ifadelerine ilişkin dikkat çeken görüşler aşağıda belirtilmiştir:

Model olma:

“... Söylenenlerle yapılanlar tutarlı olmalıdır. Öğretmen değerleri yaşmalıdır. Çocuklar kendilerine nasıl davranıldığını çok önemsiyorlar. Hepsine adil davranmak, söylediklerimizin onlar için anlamlı olmasını sağlıyor. Çocuklara nasıl davranıyorsanız onlarda bunu öğreniyorlar. Söz verip te yapmadığım şeyleri öğrenciler bana hatırlattığında mahcup oluyorum” [Ö18K].

Aile ile işbirliği:

“... Öncelikle öğrencinin yetiştiği aile yapısı, ailenin sosyoekonomik durumu, evdeki huzur ortamı, ailenin sahip olduğu değerleri iyi bilmek gerekir. Aileyi öğretim programlarının içine katmak öğretmenin önemli sorumluluğudur. Öğretmen, değer eğitimine ilişkin aile ile işbirliğini organize ederek ailenin eğitime katılımını teşvik etmeli, ebeveynlerle açık iletişim kurmalıdır. Çocuklar ile ilgili düzenli notlar alarak, değerleri kazanıp kazanmadıklarını sürekli gözlemlemelidir. Çocukların gelişimi ile ilgili aileleri sürekli bilgilendirmelidir. Ailelerin sınıf dışı etkinliklerde nasıl yönlendireceğini bilmelidir. Aileyi eğitim etkinliklerine dâhil etmelidir” [Ö2K].

Diğer derslerle işbirliği:

“... Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde çok sayıda değer yer almakta. Bunun dışında Türkçe derslerinde okuma metinleri aracılığıyla değer çalışmaları yapılmalıdır. Verilen bir değer sadece o dersle kalmamalı, diğer derslerde de verilerek kalıcılığı sağlanmalıdır” [Ö14E].

Gözlem:

“... Öğretmenin iyi bir gözlemci olması gerekir. Çünkü öğrencinin sahip olduğu hazırbulunuşluk düzeyi, mevcut değerlerin neler olduğunun bilinmesi için öğrenciyi sınıf içinde, sınıf dışında, koridorda, kantinde, teneffüste iyi gözlemleyerek, değerlerin davranışa dönüşüp dönüşmediği belirlenmelidir” [Ö22K].

6.Öğretmen görüşlerine göre değerlerin kazandırılmasında en çok tercih edilen etkinliklere ilişkin bulgular

Bu bölümde öğretmenlere yöneltilen “Değerlerin kazandırılmasında en çok tercih ettiğiniz etkinlikler nelerdir? Bunları nasıl kullanıyorsunuz?” sorusuna yönelik öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Değerlerin Kazandırılmasında En Çok Tercih Edilen Etkinliklere İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Kategori/tema	f
Değer kazandırmada tercih edilen etkinlikler	Drama	18
	Değerle ilgili hikâyeler anlatırım.	14
	Örnek olaylardan yararlanırım.	11
	İlgili değere ilişkin tartışma ortamı oluştururum.	11
	Değeri içeren güzel sözlerden, atasözleri, deyimlerden yararlanırım.	10
	Empati kurmalarını sağlarım.	10
	Geziler düzenlerim.	7
	Değerle ilgili film izletirim.	6
	Değerle ilgili sınıf ve okul panosunu hazırlarım.	6
	Değer analizi yaptırırım.	5
	Şiir, hikâye, kompozisyonlar yazdırırım.	5
	Değeri doğrudan öğretirim.	4
	Değerle ilgili kitap okuma yaptırırım.	4
	Grup çalışmaları yaptırırım.	4
	Örnek kişilerin hayatlarını anlatırım.	4

Sosyal içerikli proje çalışmaları veririm.	3
Ahlaki ikilem içeren örnek olaylardan yararlanırım.	3
Değerle ilgili afiş hazırlatırım.	3
Değerle ilgili resimler yaptırım.	2
Belirli gün ve haftalardan yararlanırım.	2

Öğretmenlerin görüşlerine göre, değerlerin kazandırılmasında en çok tercih ettikleri etkinlikler çeşitlilik göstermektedir. En yüksek frekansla **drama** (f=18) öğretmenlerin en çok tercih ettiği etkinlikle birinci sırada yer alırken, drama etkinliğini **hikâyelerden yararlanma** (f=14) takip etmektedir. Bunun yanısıra, **örnek olaylardan yararlanma, ilgili değere ilişkin tartışma ortamı oluşturma** (f=11), yapılan etkinlikler arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, öğretmenlerin ifadelerine ilişkin dikkat çeken görüşler aşağıda belirtilmiştir:

Drama:

“... Drama yapmaya çocuklar bayılıyorlar. Konuyla ilgili drama yapacağımızı söylediğimde çok mutlu oluyorlar. Drama aracılığıyla kendilerini çok rahat ifade ediyorlar, drama değerlerin kalıcı olmasını sağlarken aynı zamanda zevk veriyor” [Ö18K].

Güzel sözler:

“... İlgili değere ilişkin güzel bir sözle başlarım. Sözler kısa ancak vermek istenilen değeri çok güzel özetler. Bu söz bize neyi anlatıyor diye sorarım. Öğrencilerin fikirlerini alırım. Sözün vermek istediği değeri buluruz. Öğrenciler benzer farklı sözler bulurlar. Sözün vermek istediği değere ilişkin kompozisyon yazdırırım” [Ö26E].

Grup çalışmaları:

“... Grup çalışmalarına ağırlık veriyorum. Farklı seviyelerdeki öğrencilerden oluşturduğum gruplarda sorumluluk, çalışkanlık, dayanışma değerleri kazanılıyor. Her grup ilgili değere ilişkin farklı bir çalışma yapıyor bir grup hikâye yazma, bir diğeri şiir, bir grup dergi kapağı hazırlama gibi. Daha sonra grubun yaptığı çalışmalar sınıfta sunuluyor...” [Ö8K].

Örnek olaylar:

“... Yaşanılan örnek olaylardan yola çıkarak ilgili değer üzerinde ilk olarak bir farkındalık oluşturuyorum. Ardından örnek olay üzerinde öğrencilerle karşılıklı soru cevap şeklinde konuşuyoruz” [Ö16K].

7.Öğretmen görüşlerine göre etkili bir değer eğitimi için önerilerin neler olduğuna ilişkin bulgular

Bu bölümde, öğretmenlere yöneltilen “Etkili bir değer eğitimi için önerileriniz nelerdir? sorusuna yönelik öğretmenlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen veriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Etkili Bir Değer Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Kategori/tema	f
Öğretmenlere değer eğitimiyle ilgili nitelikli hizmet içi seminerler verilmeli	22
Ailelere değer eğitimiyle ilgili seminerler verilmeli	18
Etkili bir değer eğitimi için öneriler	
Değer eğitimi için ayrı bir ders olmalı	14
Değer eğitimiyle ilgili kaynak kitaplar ve materyaller hazırlanmalı	14
Ders kitapları ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler zenginleştirilmeli	9
Medya ile işbirliği kurulmalı	6
Lisansta değer eğitimi dersi olmalı	5
Okulun fiziki şartları ve donanımı iyileştirilmeli	5
Sivil toplum örgütleriyle işbirliği sağlanmalı	4
Diğer derslerle ilişkilendirmeler yapılmalı	4
Değer eğitimi sınıfları oluşturulmalı	4
Değer eğitimi, programda daha geniş yer tutmalı	4

Okul idarecilerine değer eğitimiyle ilgili seminerler düzenlenmeli	4
Değer eğitimi için ayrı bir ders olmamalı	3
Çocuk gazeteleri hazırlanmalı	1

Etkili bir değer eğitimi için öğretmenlerin farklı önerileri bulunmaktadır. Bu öneriler arasında **Öğretmenlere değer eğitimiyle ilgili hizmet içi seminerlerin verilmesi** (f=22) en yüksek frekansa sahiptir. **Ailelere seminerler düzenlenmesi** (f=18), **değer eğitimi dersinin olması** (f=14), **değer eğitimiyle ilgili kaynak kitapların ve materyallerin hazırlanması**, öğretmenlerin çoğu tarafından yapılan öneriler arasındadır. Bu doğrultuda öğretmenlerin ifadelerine ilişkin dikkat çeken görüşler aşağıda belirtilmiştir:

Hizmet içi seminerlerin verilmesi:

“... Hizmet içi seminerlerde, değer eğitimine ilişkin bilgiler verilmeli, değer eğitiminin planlı ve programlı nasıl yapılacağı hangi etkinliklerin kullanılacağı, ölçme-değerlendirmenin nasıl yapılacağı, örnek uygulamalarla gösterilmelidir” [Ö23K].

Lisansta değer eğitimi dersi olmalı:

“... Değer eğitiminde önemli bir görev öğretmene düşmektedir. Bu açıdan, öncelikli olarak öğretmenin değer eğitiminde yeterli bilgiye sahip olması gerekir. Değer eğitiminin nasıl yapılacağına ilişkin lisansta bilgi alınmalıdır” [Ö1E].

“... Değer eğitimi öğretmen yetiştirme politikalarından biri haline gelmelidir...” [Ö27E].

Kaynak kitaplar ve materyaller hazırlanmalı:

“... Elimizde bol miktarda kaynak kitap, değerle ilgili filmler, animasyonlar olursa değerleri kazandırmakta daha zevkli bir hal alır ve zorlanmayız. Kaynak kitaplar yol gösterici olur...” [Ö24K].

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerle yapılan görüşme sonuçları değerlendirildiğinde, öğretmenlerin değeri; toplumda düzeni sağlayan ve toplum tarafından onaylanmış davranış kalıpları, ahlaki kurallar, gelenek, örf-adet ve kültürel özellikler olarak tanımladıkları görülmüştür. Nitekim değerlerin toplum halinde yaşayan tüm insanlar için önemli olduğu ve temel değerlerin bütün toplumlar için evrensel olduğuna dair görüşler bulunmaktadır (Akbaş, 2008). Bir toplumun fertlerini birbirine bağlayan ve toplumun devamını sağlayan değerler (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009) sosyal bütünlüğün

ayrışmaz öğeleridir (Turan ve Aktan, 2008) ve toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır (MEB, 2005). Değerler, birey ve toplum açısından varlık ve devamlılık ölçütü (Yeşil ve Aydın, 2007) olduğu için toplumların uzun süre yaşayabilmeleri, bireyelerine kendi değer hükümlerini aktarmakla mümkün olabilir. Çünkü bir toplumda huzurlu ve mutlu olmanın yolu toplumun uyulmasını istediği değerlere uygun hareket etmekte yatmaktadır (Özkan, 2011). İnsan davranışlarını anlamada önemli olan değerler, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan farklı kılan nitelikler olup bireyin (Özkan, 2008), belli bir eylemde bulunmaya ya da bir şeyden vazgeçmeye karar vermesinde yön vericiliği söz konusudur (Günay, 2006). Bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarının şekillenmesinde değerlerin önemli bir rolü vardır (Yılmaz, 2009).

Öğretmenlere göre öğrencilere kazandırılması gereken en önemli değerlerin; dürüstlük, saygı ve sorumluluk, sevgi, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, estetik, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık değerleri olduğu tespit edilmiştir. Kılcan (2009) çalışmasında, öğretmenlere göre altıncı sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin öğretiminde önceliği ulusal değerlerin alması gerektiği sonucuna ulaşırken; Tokdemir (2007) ise öğretmenlere göre, öğrencilere kazandırılacak en önemli değerler olarak, vatan sevgisi, milli birlik ve beraberlik değerleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla beraber, Ercan (2001) ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında ulusal ve evrensel değerler isimli çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ulusal değerlere daha çok önem verdiklerini belirlemiştir.

Değerlerin kazandırılmasında en etkili unsurun aile olduğu öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Diğer yandan öğretmenler ailenin yanı sıra etkili olan faktörleri; sosyal çevre, öğretmen, okul ortamı, yazılı ve görsel medya ve örtük program olarak belirtmişlerdir. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca misyonları arasındadır (Ekşi, 2003). Aile, bu işin başlangıç noktasıdır (Yel ve Aladağ, 2009). Küçük yaşlarda kişilik şekillenmesinin temelleri olduğundan, ilk yılların önemi daha da büyüktür. Okula gelmeden önceki yıllarda çocukların sorumluluğu daha çok ailede olduğundan, ailenin değerlerin kazandırılmasındaki rolü de doğal olarak artmaktadır (Doğanay, 2011). Çocukların değerleri kazanma süreci aile ile başlamakta okul ile devam etmektedir (Yaman vd, 2009). Çeşitli sınıflarda okutulan, özellikle sosyal alan içerikli dersler ve bu dersleri okutan öğretmenlerin değerlerle ilgili tutum ve davranışları, değerlerin bireylere benimsetilmesinde önemlidir (Özkan, 2008). Özellikle öğretmenlerin buldukları konum açısından sahip oldukları değerler çok önemlidir (Yılmaz, 2009). Değerlerin kazandırılması noktasında eğitim sistemimize ve bu süreçte uygulayıcı konumundaki okullara önemli görevler düşmektedir (Yel ve Aladağ, 2009). Bununla beraber okullar sadece akademik bilgi vermekle yetinmemeli (Katılmış, Ekşi ve Öztürk, 2010) örtük

programda göz önünde bulundurulmalıdır (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Değerlerin kazanımı sürecinde etkili olan örtük programın etkisinin, okulda başta yönetici ve tüm personel olmak üzere bilincinde olması gerekir (Doğanay, 2011). Örtük programla okul içinde olduğu gibi okul dışında da değerlerin kazanılması mümkündür. Aile, medya, okul dışı arkadaşlık ilişkileri bu süreçte önemli rol oynar (Kuş, 2009). Medya ve eğitim alanları kapsam ve içerik bakımından, birbiri içine geçmekte ve dış sistemlere göre de daha açık olmaları nedeniyle, toplumsal değerlerin hızlı bir değişim içine itilmesinde etkili olmaktadır (Önür, 2007). Okulda verilen değerler ile ailede, medyada verilen değerlerin çatışmaması gerekir. Bunun için gerekli önlemler alınabilir (Kurtdeğid Fidan, 2009). Değerlerin geçerli olduğu bir toplumsal yapının oluşmasına yardımcı olmak için değerlerin, yaşamın her alanını kapsayacak biçimde eğitim programlarına yansımaları gerekmektedir (Parlar, Çavuş, Levent ve Ekşi, 2010).

Değerlerin kazandırılmasında yaşanan problemlerin başında aileden kaynaklanan sorunlar gelmektedir. Değer eğitiminde yaşanan sorunların alan yazında diğer araştırmalarda ortaya çıkan sorunlarla örtüştüğü görülmektedir. Kılcan (2010) yapmış olduğu çalışmada, altıncı sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin öğretiminden velilerinin haberdar olmadıkları, görev ve sorumlulukları yeterince yerine getirmedikleri ve programda yer alan değerlerin öğretiminde, velilerden yardım alınmadığını; Mentiş (1997) okuryazar olmayan ailelerde duyuşsal amaçların gerçekleşme düzeyleri düşük iken, okuryazar ailelerde bu düzeyin anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. belirtmiştir. Ayrıca Yiğittir (2009) öğretmenlerin değer kazandırmada daha çok medya, aile ve toplumun etkilerinden kaynaklanan olumsuzluklar yaşadıklarını, okulda kazandırılmaya çalışılan değerlerle okul dışındaki hayatın birbiriyle uyumlamasından kaynaklı sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Atbaşı (2007) değer eğitiminde ailelerden kaynaklı sorunların olduğunu belirterek, bazı durumlarda ailede öğrenilen davranışlar ile okullarda öğretilen davranışların çeliştiğini belirtmiştir.

Değer eğitiminde öğretmenlere düşen görev ve sorumlulukların başında model olma gelmektedir. Öğretmen, okul içi ve okul dışında tavır ve davranışlarıyla öğrencisine model olmalıdır (Aktepe ve Yel, 2009). Öğretmenlerin sahip oldukları değerler öğrencileri etkileyecektir (Sarı, 2005). Öğretmenin iyi bir model olabilmesi için değer öğretimi alanında yeterli bilgi ve beceriye sahibi olması gerekmektedir (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Değerlerin içselleştirilmesi sürecinde birey; toplumu oluşturan diğer kişilerle etkileşime girer, onları örnek alır ve toplumun ödüllendirdiği davranışları tekrar eder (Akbaş, 2008). Bu doğrultuda, Çengelci (2010) araştırma kapsamında gerçekleştirilen gözlem ve görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin değer eğitimi konusunda öğrencilere model olmaya çalıştıklarını belirlemiştir. Ayrıca Veugelers ve Kat (2003) yapmış oldukları

çalışmada, öğretmenin değer eğitiminde öğrencilere rol model olduğunun farkında olarak davranışlarını düzenlemesi gerektiği görüşünü ortaya koymuşlardır. Beldağ (2012)'ın, öğretmen görüşlerine göre, değer kazandırmada öğretmenlerin öğrencilere model olması gerektiği sonucu bu araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Değerlerin kazandırılmasında en çok tercih edilen etkinlik drama olup, bunu değerlerle ilgili hikâyeler anlatma ve örnek olaylardan yararlanma takip etmektedir. Bu etkinlikler aracılığıyla, değerleri sorgulayan, yeni değerler üretebilen, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen bireyler yetiştirilebilir.

Etkili bir değer eğitimi için öğretmenlerin önerileri çeşitlilik göstermektedir. Ancak bunlar arasından öğretmenlerin en çok ifade ettikleri önerinin öğretmenlere değer eğitimine ilişkin nitelikli seminerlerin verilmesi olarak belirlenmiştir. Kılcan (2010) yapmış olduğu çalışmada, öğretmenlere göre etkili bir değer eğitimi için altıncı sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin o dersin öğretmeni tarafından başarıyla aktarılması, diğer ders öğretmenlerinin, okul yönetiminin, ailenin, dini kurumların ve sivil toplum örgütlerinin üzerine düşeni yapmasından geçtiğini ifade etmiştir. Ayrıca Tokdemir (2007) ve Kılcan (2010) öğretmenlerin değer eğitiminin nasıl yapılacağı, nasıl aktarılacağı konusunda hizmet içi eğitim alma önerileriyle de, çalışma sonuçları örtüşmektedir. Yiğittir (2009), değer eğitiminin okul öncesinden başlaması gerektiği, görsel materyallerin hazırlanması ve değer eğitiminde okul-aile-toplum-medya arasında tutarlı ve uyumlu bir birlikteliğin olması gerektiğini belirtmiştir. Yine Çengelci (2010) etkili bir değer eğitimi için, ailelere seminerler verilmesi, aile ve toplumun değer eğitiminin etkin bir parçası durumuna getirilmesi, çocuklara değerleri yaşama geçirmeleri için imkânlar sunulması, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ulusal değerlere yönelik kazanımların sayısının artırılması ve değer eğitimi konusunda öğretmenlere hizmet içi seminerlerin verilmesi gerektiği araştırma sonuçlarıyla bu çalışma ile benzerlik gösteren bulgular ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, yapılan çalışma ile sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğunun değer eğitimine önem verdikleri ortaya konmuştur. Ancak, öğretmenler değer ve değer eğitimi konusunda gerekli bilgiye sahip olmadıklarından değer eğitiminde neler yapmaları gerektiğini yeterince bilmemektedirler. Öğretmenler, değer eğitimi konusunda nitelikli bir eğitim almadıkları için uygulama açısından beklenen yeterliliği gösterememektedirler. Derslerde bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde çeşitli yöntem ve tekniklerle öğrencilere değerleri kazandırmaktadırlar. Değer öğretimi belirli bir plan ve program çerçevesinde değil, rastlantısal yapılmaktadır. Bununla birlikte, öğretmenler, değer eğitiminde çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır.

Bu sonuçlar ışığında, öğretmen adaylarına lisans programlarında, değer eğitiminin önemine ilişkin farkındalığı oluşturacak kuram ve uygulamayı kapsayacak eğitimler verilmelidir. Öğretmenlere hizmet içi kurs ve seminerlerde değer eğitimine ilişkin programlar hazırlanmalıdır. Değer eğitimine, eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilerek, bu konuda öğretmen, öğrenci, idareci, aile ve çevre ile iş birliği sağlanmalıdır. Halk eğitimi merkezlerinde konu alanı uzmanları tarafından değer eğitimi konusunda bilinçlendirici etkinlikler düzenlenmelidir. Aileler ve çocukların katılımını teşvik edecek uygulamalar yapılarak çeşitli kulüpler kurulmalıdır. Sivil toplum kuruluşları (vakıflar; Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı, Değerler Eğitimi Merkezi vb. dernekler, sendikalar ve meslek kuruluşları) ile iş birliği sağlanarak, değer eğitimi konusunda bilinçlendirme etkinlikleri düzenlenmelidir. Ayrıca sivil toplum örgütlerinin değer eğitimi konusunda aktif rol almaları sağlanmalıdır. Değer eğitimine ilişkin öğretmenlerin, öğrencilerin kullanabileceği yazılı görsel materyaller (filmler, edebi ürünler, kaynak kitaplar, animasyonlar, CD'ler vb.) Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak kullanıma sunulmalıdır. Medya ve değer eğitimi ilişkisi konusunda farkındalığın oluşturulmasına yönelik çalışmalara önem verilerek, medya okuryazarlığı ders saati artırılıp, bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Ailede ve okulda verilen değerlerin çatışmaması için öğretmenlerle ailelerin işbirliği sağlanmalıdır. Öğretmenler ve okul idarecileri, ailelerle düzenli olarak bilgilendirici toplantılar yapmalıdır. Farklı etkinlikler yoluyla (drama, sınıf dışı etkinlikler, örnek olay yöntemi, değer analizi, ahlaki ikilemler vb.) değerlerin nasıl kazandırılacağına ilişkin uygulamalı etkinliklere ders kitaplarında daha fazla yer verilmelidir. Değer eğitimine ilişkin resmi ve sivil destekli bilgilendirme çalışmaları, sosyokültürel etkinlikler, yazılı ve görsel medya çalışmaları (belgeseller, filmler vb.) özel kampanya ve eğitim uygulamaları, araştırma ve yayın çalışmaları ile ulusal ve uluslararası düzeyde proje çalışmaları yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ada, S. ve Ünal, S. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaa Birimi.
- Arslan, A. (1999). *Felsefeye giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, N. (2007). Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışı. Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan, Ş., Zengin, M. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* içinde (s. 819-852). İstanbul. Dem Yayınları.
- Atbaşı, C. (2007). *İlköğretim ikinci kademe altıncı ve yedinci sınıfta Sosyal Bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1(1), 7-18.
- Akbaş, O. (2008). Sosyal Bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi* (335-360). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aktepe V. ve Yel S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği)*. Yayımlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çengelci (2010). *İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğanay, A. (2011). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, (1)1, 79-96.
- Dökmen, Ü. (2000). *Evrenle uyuşma sürecinde var olmak, gelişmek ve uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gall, M., Borg, W. and Gall, J. P. (1996). *Educational research an intruduction* (6 th Edition). USA: Longman Publisher.
- Gömlüksiz M. N. ve Cüro E. (2011). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Günay, M. (2006). Değerler bağlamında insan. *Felsefe Ekibi İnternet Dergisi*, 5.

- Güngör, E. (1998). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler programında ulusal ve evrensel değerler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Halstead, J. M. and Taylor, J. M. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2010). Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarıyla bütünleştirilmiş bilimsellik odaklı karakter eğitimi programının etkililiği. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 50-87.
- Kılcan, B. (2009). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri (Kırşehir ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kızılcıkelik, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı sosyoloji sözlüğü*. Konya: Saray Kitabevleri.
- Kulaksızoğlu, A. ve Dilmaç, B. (2000). İnsani değerler eğitimi programı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 199-208.
- Kuş, D. (2009). *İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 2 (2), 1-18.
- MEB. (2005). *İlköğretim Kurumları Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- Mentiş, A. (1997). *İlköğretim birinci aşama Sosyal Bilgiler dersi duyuşsal amaçlarının gerçekleştirme düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Önür, N. (2007). Modernleşme sürecinde okul, aile ve medya kavşağında toplumsal değerler. R. Kaymakcan vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* (s.157-176). İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Özkan, R. (2008). İlköğretim öğretmenlerinin himayeci değerlerle ilgili görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 41(1), 241-254.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 333-344.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Parlar, H., Çavuş, M., Levent, F. ve Ekşi, H. (2010). Yöneticilerin Karakter Eğitimi Yeterlik İnancı Ölçeğinin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 177-205.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Veuglers, W. and Kat, E. (2003). Moral task of the teacher according to students, parents and teachers. *Educational Research and Evaluation*, 9(1), 75-91.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal Bilgilerde değerlerin öğretimi, M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.117-148). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 109-129.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4. ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

